

od spora do dogovora

Evaluacija dvije godine redovne primjene
medijacije u Bosni i Hercegovini

**Udruženje medijatora
u Bosni i Hercegovini**

OD SPORA DO DOGOVORA

Evaluacija dvije godine redovne primjene medijacije
u Bosni i Hercegovini

Septembar, 2009.

Kanada – Bosna i Hercegovina
Projekat pravosudne reforme
JRP

PROJEKAT PRÁVOSUDNE REFORME
FINANCED BY THE GOVERNMENT OF CANADA
BOSNANSKI I HERCEGOVANSKI REFORMA PROJEKTA OD STRANICE

Publikacija je realizirana uz podršku Kanada-BiH projekta pravosudne reforme (JRP) koji finansira Kanadska Vlada putem Kanadske agencije za međunarodni razvoj (CIDA), a implementira konzorcijum Genivar-Univerzitet Ottawa.

SADRŽAJ

UVOD	5
1. Razvoj medijacije u Bosni i Hercegovini	7
1.1. Formiranje Udruženja medijatora u Bosni i Hercegovini	7
1.2 Zakonski okvir i pravilnici o medijaciji	9
1.2.1 Strateški dokumenti o alternativnom rješavanju sporova	12
1.2.2 Raniji zakonski okvir u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine	12
1.3 Pilot projekti primjene medijacije	14
2. Redovna primjena medijacije	17
2.1 Razvoj kapaciteta Udruženja medijatora u Bosni i Hercegovini	17
2.2. Uspostavljanje procedura i strukture	19
2.3 Razlike u procedurama pilot projekata i redovne primjene	22
3. Evaluacija redovne primjene postupka medijacije	23
3.1 Cilj	23
3.2 Metod	24
3.3 Struktura predmeta u kojima je održana medijacija	25
3.4 Rezultati ankete o zadovoljstvu stranaka neposredno nakon sastanka medijacije	29
3.5 Rezultati ankete stranaka o iskustvima u periodu nakon provedene medijacije	33
3.5.1 Medijacije koje su završene sporazumom	33
3.5.2 Medijacije u kojima nije postignut sporazum	36
3.6 Rezultati ankete o iskustvima stranaka koje nisu koristile postupak medijacije	39
3.7 Poređenje troškova postupka medijacije i sudskog postupka	42
3.8 Komentari anketiranih stranaka	46
4. Zaključci	49
Hronološki pregled razvoja medijacije u BiH	55

UVOD

Publikacija "Od spora do dogovora" nastala je sa željom da se zabilježe i analiziraju prva iskustva u redovnoj primjeni medijacije nakon završetka eksperimentalnih pilot projekata. Njen cilj je da profesionalnoj, ali i široj javnosti predstavi osnovne zaključke o prednostima i izazovima koji postoje u primjeni Zakona o postupku medijacije i pruži podsticaj za dalji razvoj ovog vida rješavanja sporova.

Prvi dio predstavlja pregled razvoja medijacije u Bosni i Hercegovini. U drugom dijelu prikazane su karakteristike redovne primjene medijacije u zemlji, kao i osnovne razlike između nje i prethodnih pilot projekata provedenih u predmetima Osnovnog suda Banja Luka i Općinskog suda Sarajevo.

Slijedi prikaz ključnih rezultata evaluacije prve dvije godine primjene postupka medijacije u rješavanju sudskih i vansudskih sporova u Bosni i Hercegovini u skladu sa Zakonom o postupku medijacije¹, do kojih se došlo anketiranjem stranaka koje su u postupku medijacije postigle sporazum, kao i onih koje su medijaciju završile bez sporazuma ili su odustale od medijacije u pripremnj fazi postupka. Na jednom primjeru ilustrovane su i uštede koje stranke mogu ostvariti korištenjem postupka medijacije, u odnosu na rješavanje sporova u sudskom postupku.

Predstavljeni rezultati potvrđuju teze koje se uobičajeno vežu za rješavanje sporova postupkom medijacije - da se radi o znatno kraćem, za stranke povoljnijem i jeftinijem načinu

¹ Predmet ovog izvještaja nije analiza primjene obavezne sudske medijacije koja je funkcionisala u Distriktu Brčko u skladu sa prethodnim Zakonom o parničnom postupku i Pravilnikom koji su bili na snazi u periodu 2002. – 2009. godine, iako će biti prikazani određeni podaci o rezultatima tog postupka. Izvještaj se takođe ne odnosi na druge oblike rješavanja sporova, koji imaju karakteristike medijacije, poput porodičnog posredovanja, medijacije u organima javne uprave ili neformalnih postupaka rješavanja sporova koje primjenjuju pojedine institucije i organizacije.

rješavanja sporova. Odgovori klijenata koji su koristili medijaciju pokazali su da se većina sporazuma postignutih u postupku medijacije poštuje, da su stranke i danas zadovoljne njihovih sadržajem, te da su ostvarile znatne uštede u novcu i vremenu. Osim toga stranke koje su riješile spor medijacijom u velikom broju slučajeva su ostale u dobrim odnosima i nastavile međusobnu saradnju. Ovi zaključci posebno su karakteristični za privredne sporove, ali su evidentni i u drugim vrstama sporova i detaljno su predstavljeni na stranicama koje slijede.

Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini očekuje da će sadržaj ove publikacije pomoći razvoj budućih politika u vezi sa medijacijom, kao i uticati na opredjeljenje stranaka da pokušaju koristiti medijaciju pri rješavanju sporova.

Za izradu ove studije zaslužni su: Isla Patterson, konsultantica Projekta pravosudne reforme Kanada – Bosna i Hercegovina i Amela Bašić Tomić, psihologinja, koje su učestvovala u kreiranju upitnika, obradi podataka i struktuiranju publikacije, te osoblje Udruženja medijatora: Aleksandar Živanović, izvršni direktor i Hazima Ćatić i Nermina Kapičić, administrativne koordinatorice, zaduženi za prikupljanje podataka, anketiranje stranaka u postupku medijacije i konačnu pripremu sadržaja.

Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini duguje zahvalnost svim strankama koje su pristale da učestvuju u anketi i bez čijih odgovora ne bi ni bilo ključnog segmenta ove publikacije, te medijatorkama i medijatorima koji su zaslužni za predstavljene rezultate. Zahvaljujemo se i Projektu pravosudne reforme Kanada – Bosna i Hercegovina i Kanadskoj agenciji za međunarodni razvoj koji su omogućili finansijsku podršku za štampanje publikacije.

1. RAZVOJ MEDIJACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

1.1 Formiranje Udruženja medijatora u Bosni i Hercegovini

Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini osnovano je 2002. godine i bilo je inicijator i nosilac aktivnosti na stvaranju pravnog okvira i promociji medijacije kao alternativnog načina rješavanja sporova u zemlji. Ideja o osnivanju Udruženja potekla je od grupe polaznika programa obuke o neutralnosti, rješavanju sukoba i medijaciji pod nazivom „Treća neutralna strana“ koju je provodio Kanadski institut za rješavanje sukoba (Canadian Institute for Conflict Resolution)² u periodu 1998. - 2002. godine. Iako nakon toga nije imao poseban projekat u Bosni i Hercegovini, Kanadski institut je ostao partner Udruženja medijatora do danas.

Obuka je bila namijenjena stručnjacima i aktivistima koji su provodili aktivnosti u vezi sa povratkom izbjeglica i interetničkim pomirenjem. U najvećem broju to su bili aktivisti nevladinih organizacija, socijalne službe, prosvjetni radnici, a od 2000. godine za program obuke se počinju interesovati i osobe drugih zanimanja, kao i sve veći broj sudija i tužilaca. Tridesetak polaznika obuke prepoznalo je mogućnost da se usvojeno znanje i vještine iskoriste tokom reforme pravosuđa, koja je bila u toku, te da se medijacija uvede u pravni sistem u Bosni i Hercegovini.

Osnivačka skupština Udruženja medijatora organizovana je u martu 2002. godine u Tuzli. Kao osnovni cilj definisano je stvaranje uslova za uvođenje medijacije u sistem rješavanja sporova radi bržeg i efikasnijeg pristupa pravdi za građane i pravna lica, koja zadovoljavajući interese svih strana u sporu, može pomoći rasterećenju sudova.

² Više informacija na: www.cicr-icrc.ca

Kao glavne aktivnosti osnivači Udruženja su definisali: obavljanje poslova medijacije, provođenje programa obuke za trenere medijacije i certifikovanje trenera, obuke za medijatore i certifikovanje medijatora, te posebnih programa obuke za sudije, advokate, korisnike medijacije i druge zainteresovane grupe, promociju medijacije kao načina mirnog rješavanja sporova, praćenje dostignuća u razvoju medijacije u regiji i svijetu i povezivanje sa sličnim organizacijama.

5. novembra 2002. godine Udruženje je registrovano pri Ministarstvu civilnih poslova i komunikacija Bosne i Hercegovine (Odluka br. RU/44/02), kao jedno od prvih udruženja registrovanih na državnom nivou. Danas ovaj registar udruženja Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine.

U prvim godinama nakon osnivanja Upravni odbor Udruženja je zagovarao izmjenu procesnih zakona, jer se za uvođenje medijacije, moralo pristupiti uvođenju odredbe kojom se omogućava da sudija stranke u sporu uputi u postupak medijacije, kao i zakona koji bi regulisao postupak medijacije. Osim toga, radilo se na razvijanju prvih projektnih ideja o obuci za medijatore i druge zainteresovane grupe, formiranju trening centra, te promociji medijacije.

1.2 Zakonski okvir i pravilnici o medijaciji

2003. godine usvojeni su zakoni o parničnom i krivičnom postupku u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine³, koji su predvidjeli mogućnost da sudija, ukoliko ocijeni da je to svrsishodno, može predložiti strankama da spor pokušaju riješiti medijacijom, te da isti prijedlog sporazumno mogu dati i stranke. Ove dopune procesnih zakona bile su ključna tačka u razvoju medijacije u zemlji i otvorile su put stvaranju punog pravnog okvira.

Osim institucija, koje su učestvovala u prethodnim reformama, za dalji razvoj medijacije interes je pokazao i Program za razvoj preduzetništva u jugoistočnoj Evropi – SEED, koji je u saradnji sa Udruženjem medijatora u BiH pokrenuo projekat uvođenja alternativnog rješavanja sporova. U aprilu 2003. godine sa ovom organizacijom Udruženje medijatora potpisuje partnerski sporazum koji je obuhvatio sljedeće aktivnosti: izradu nacrtu zakona o postupku medijacije, provođenje programa obuke o medijaciji, izradu metodologije za provođenje pilot projekta u sudovima, javnu kampanju radi informisanja javnosti o prednostima medijacije, te pružanje tehničke pomoći Udruženju medijatora sa ciljem izgradnje kapaciteta.

Usljedilo je formiranje radne grupe za izradu Zakona o postupku medijacije koju su činili predstavnici Udruženja medijatora u Bosni i Hercegovini, Ministarstva pravde Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Republike Srpske, Nezavisne sudske komisije, Kancelarije visokog predstavnika (OHR), SEED, Američke advokatske komore (ABA

³ Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 53/03, čl. 86; Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, Službene novine 58/03, čl. 86; Zakon o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 36/04, čl. 53; Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine 35/03, čl. 108; Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske br. 50/04, čl. 108; Zakon o prekršajima Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine 20/04, čl. 22

CEELI). Nacrt zakona upućen je Savjetu ministara Bosne i Hercegovine, koji ga je u decembru 2003. godine uputio na usvajanje Parlamentarnoj skupštini.

Zakon o postupku medijacije⁴ je usvojen u junu 2004. godine, u gotovo identičnom tekstu. Zakon detaljno definiše postupak medijacije, principe i ulogu medijatora u procesu i rokove ukoliko je sudski postupak u toku. Poslove medijacije obavljaće udruženje, ovlašteno za to posebnim zakonom.

Prema zakonskom rješenju, u Bosni i Hercegovini je predviđena dobrovoljna vansudska medijacija. Stranke u sporu mogu se sporazumjeti, prije i poslije pokretanja sudskog postupka, da spor pokušaju riješiti u postupku medijacije. Ako je pokrenut sudski postupak, one mogu dati saglasnost za postupak medijacije nakon što im sudija na pripremnom ročištu predloži medijaciju kao podobnu za rješavanje spora ili ako se sporazume da do zaključenja glavne rasprave spor riješe medijacijom. U slučaju da stranke prihvate medijaciju sud će odgoditi ročište na 30 dana.

Ključni principi na kojima se zasniva postupak medijacije su: a) dobrovoljnost stranaka - u pokretanju postupka, izboru medijatora i donošenju odluka, b) povjerljivost - u odnosu na sve izneseno i prema svima u toku postupka medijacije, c) jednakost - u odnosu medijatora prema strankama i d) neutralnost - u odnosu medijatora prema sadržaju i rješenju spora.

Postupak medijacije vodi medijator upisan u Registar Udruženja, kojeg biraju stranke, a u slučaju da se o tome ne mogu dogovoriti postavlja ga Udruženje.

Postupku medijacije mogu prisustvovati punomoćnici stranaka, dok druge osobe mogu prisustvovati, uz prethodnu saglasnost stranaka. U slučaju da je stranka u sporu fizičko lice, njeno lično prisustvo je obavezno.

Sporazum o nagodbi sklopljen u postupku medijacije ima snagu izvršne isprave.

⁴ Zakon o postupku medijacije, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 37/04

Medijacijom se mogu baviti sve osobe koje ispunjavaju opšte uslove za zapošljavanje, te posebne uslove koji se odnose na visoku stručnu spremu, završenu obuku o medijaciji i upis u Registar medijatora, koji vodi udruženje.

Međutim, poslanici Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine nisu Zakonom o postupku medijacije odredili koje udruženje će obavljati poslove medijacije. U članu 1. stav 2. Zakona propisano je da se „poslovi medijacije posebnim zakonom prenose na udruženje ili udruženja po proceduri utvrđenoj tim zakonom“. Bilo je nužno pristupiti donošenju novog zakona koji bi ovlaštenja prenio na konkretno udruženje.

Upravni odbor Udruženja medijatora aktivno se uključio u zagovaranje donošenja novog zakona kojim bi se riješilo ovo pitanje i nakon godinu dana aktivnosti prema Ministarstvu pravde i poslaničkim klubovima u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, i ovaj dokument je upućen u parlamentarnu proceduru. Zakon o prenosu poslova medijacije na udruženje medijatora⁵ donesen je 28. jula 2005. godine. On propisuje prenos poslova medijacije na Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini, kao i postupak za prenos poslova medijacije u slučaju registrovanja novog udruženja medijatora.

Krajem 2005. godine Upravni odbor je sa ekspertima iz oblasti pravosuđa i izrade zakona pristupio izradi seta pravilnika i kodeksa medijatorske etike⁶, koji su usvojeni u februaru 2006. godine. Medijacija se počela primjenjivati u skladu sa ovim propisima u maju 2007. godine.

⁵ Zakon o prenosu poslova medijacije na udruženje medijatora, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 52/05

⁶ Pravilnik o registru medijatora, Pravilnik o listi medijatora, Pravilnik o upućivanju na medijaciju, Pravilnik o odgovornosti medijatora za štetu pričinjenu u toku obavljanja poslova medijacije, Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti medijatora, Pravilnik o nagradi i naknadi troškova postupka medijacije, Pravilnik o programu obuke za medijatore i Kodeks medijatorske etike, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 21/06

1.2.1 Strateški dokumenti o alternativnom rješavanju sporova

Savjet ministara Bosne i Hercegovine usvojio je 2008. godine Strategiju reforme sektora pravde za period 2008-2012⁷. Njen cilj je stvaranje reformskog okvira za institucije u sektoru pravde, sa prioritetima za njegov razvoj. Izradila su je ministarstava pravde Bosne i Hercegovine, entiteta, i kantona, Pravosudna komisija Brčko Distrikta i Visoki sudski i tužilački savjet, uz konsultacije sa drugim institucijama, udruženjima sudija i tužilaca, advokatskim komorama, Udruženjem medijatora i td. Strategija je podijeljena u pet oblasti, među kojima je i podrška ekonomskom razvoju, koja uključuje mjere za razvoj medijacije. Predviđena je promocija alternativnog rješavanja sporova, unapređenje kapaciteta, standardizacija obuke, licenciranja i pružanja usluga u Udruženju medijatora u BiH, obuka sudija o upućivanju predmeta u postupak medijacije i dr. Uslijedilo je usvajanje Akcionog plana za razvoj medijacije, sa konkretnim aktivnostima i mehanizmima u ovoj oblasti. Plan obuhvata aktivnosti u oblasti razvoja sudskih sistema, opšte promocije i promocije prema advokatskoj i privrednoj zajednici, praćenje i izvještavanje, te finansiranje.

1.2.2 Raniji zakonski okvir u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine

Iako nije direktan predmet ovog istraživanja, potrebno je pomenuti model obavezne medijacije u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, koji je funkcionisao sve do marta 2009. godine. Zakonom o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine⁸ bio je uveden postupak obaveznog, sudskog

⁷ Više informacija na: www.mpr.gov.ba

⁸ Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine br. 5/2000, 1/2001, 6/2002

posredovanja, koje se primjenjivalo u svim građanskim stvarima, stanjima i odnosima fizičkih i pravnih osoba, uključujući i porodične stvari.

Prema odredbama Zakona, nakon održanog pripremnog ročišta predmet se obavezno upućivao drugom sudiji istog suda na posredovanje. Pravilnik o postupku posredovanja iz 2002. godine uređivao je pravila postupanja Osnovnog suda Brčko Distrikta BiH, stranaka i drugih učesnika u postupku posredovanja u predmetima pred sudom.

Ročište za posredovanje održavano je u prostorijama Suda, u vrijeme koje odredi sudija posrednik, u roku od 15 do 30 dana nakon održanog pripremnog ročišta. Postupak posredovanja mora se okončati u roku od 30 dana. Ročištu za posredovanje mogli su prisustvovati punomoćnici stranaka, vještaci i druge osobe uz odobrenje sudije posrednika i pristanak stranaka. Ako se tužilac ne bi pojavio na ročištu za posredovanje, smatralo se da je tužba povučena, a ako je tuženi izostao sa ročišta smatrano je da i dalje osporava tužbeni zahtjev.

Pismeni sporazum o nagodbi stranaka postignut u postupku posredovanja, imao je snagu izvršne isprave i pravno dejstvo od dana zaključivanja. Ako stranke ne zaključe sporazum, predmet se upućivao sudiji nadležnom za odlučivanje.

Nema detaljnijih analiza o uspješnosti ovog modela. Prema podacima Pravosudne komisije Brčko Distrikta, 01.01.2007. do 19.06.2009. godine na medijaciju je upućeno više od 4000 predmeta, a riješeno je 35 privrednih sporova, 36 parničnih (najviše razvoda braka), te 134 spora male vrijednosti⁹.

Skupština Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine usvojila je u martu 2009. godine novi Zakon o parničnom postupku¹⁰, čije su odredbe o medijaciji ujednačene sa odredbama Zakona o parničnom postupku u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine, te na isti način regulišu provođenje postupka medijacije u sporovima povodom kojih je pokrenut parnični postupak pred sudom.

⁹ Podaci Radne grupi za medijaciju i alternativno rješavanje privrednih sporova Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine iz septembra 2009. godine

¹⁰ Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, br. 08/09

1.3. Pilot projekti primjene medijacije

Jedan od ključnih elemenata partnerskog sporazuma sa Programom za razvoj preduzetništva u Jugoistočnoj Evropi, potpisanog 2003. godine bilo je pokretanje pilot projekta primjene medijacije.

Prvi pilot projekat otvoren je u Banjoj Luci nakon potpisivanja sporazuma o provođenju Pilot projekta „Uvođenje medijacije u predmetima Osnovnog suda Banja Luka“ između SEED-a i Osnovnog suda Banja Luka. Sud se obavezao da će strankama u sporu predlagati medijaciju, za šta su sudije prošle posebnu obuku, određene su procedure za vođenje medijacije, formiran je savjetodavni odbor u čijem radu su učestvovali predstavnici Suda, Ministarstva pravde Republike Srpske, SEED-a, Udruženja medijatora, te odabrane medijatorke i medijatori i pripremljen promotivni materijal o medijaciji¹¹.

Godinu dana kasnije isti sporazum potpisan je i sa Općinskim sudom u Sarajevu, te je pokrenut pilot projekat u predmetima tog suda. U savjetodavnom odboru su osim nosilaca projekta učestvovali i predstavnici Ministarstva pravde Federacije BiH i Pravnog fakulteta u Sarajevu.

Prema procedurama pilot projekta, Osnovni sud Banja Luka i Općinski sud Sarajevo predlagali su medijaciju strankama u sporovima pokrenutim pred ovim sudovima. U pilot projektima nije bilo moguće pokrenuti medijaciju prije sudskog postupka, niti u sporovima koji su se vodili pred drugim sudovima u BiH.

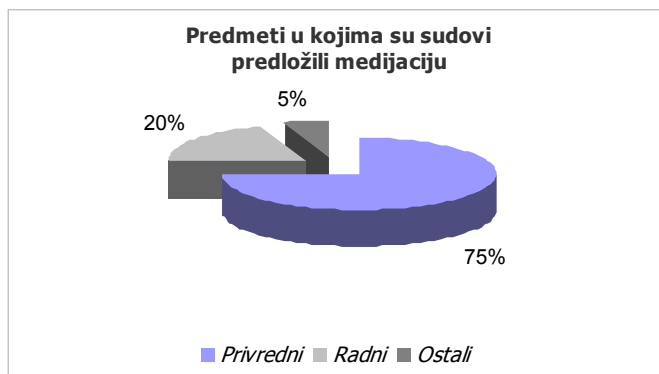
Kada bi stranke prihvatile medijaciju, sud bi ih uputio na centre za medijaciju gdje bi se zakazao i proveo postupak u saradnji sa medijatorom kojeg bi postavio pilot projekat. Kako zakonski okvir za medijaciju nije bio zaokružen, u slučaju postizanja sporazuma stranke su bile dužne da se obrate sudiji i pred njim zakluče poravnanje istovjetnog sadržaja sporazumu koji su sklopili u postupku medijacije. Postupak medijacije bio je besplatan za stranke, odnosno bio je finansiran sredstvima donatora. Strankama u privrednim

¹¹ Više u Dasović-Marković, Vesna i Rust, Kendel: „ADR Platforma u BiH: Evaluacijski izvještaj pilot projekta 'Uvođenje medijacije u Osnovni sud Banja Luka'“, SEED, 2004.

predmetima su u kasnijoj fazi pilot projekata naplaćivani samo administrativni troškovi postupka medijacije.

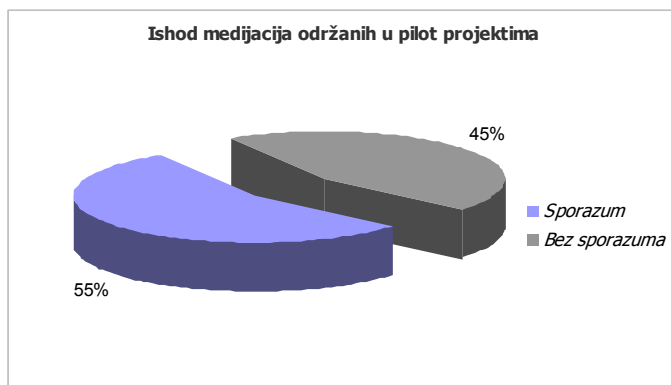
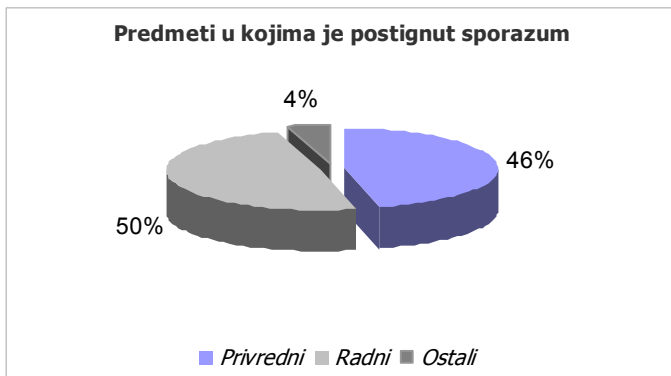
Sudovi su u pilot projektima predložili medijaciju u 3975 predmeta (uglavnom privredni i radni sporovi), a stranke su je prihvatile i medijacije su održane u ukupno 622 predmeta. Od toga 343 medijacije ili 51% okončane su sporazumom stranaka, a u 279 ili 49% stranke se nisu sporazumjele i nastavljen je sudski postupak.

<i>Broj predmeta</i>	<i>Pilot projekat Banja Luka</i>	<i>Pilot projekat Sarajevo</i>
<i>Sud strankama predložio medijaciju</i>	2902	1073
<i>Medijacija održana</i>	526	96
<i>Medijacija završena sporazumom</i>	301	42
<i>Medijacija završena bez sporazuma</i>	225	54

Prikaz broja i vrste predmeta uključenih u pilot projekat

Prema vrsti predmeta u kojima su stranke postigle sporazum, 46,4% su bili privredni, 49,3% radni, te mali broj ostalih vrsta predmeta. Vrijednost potpisanih sporazuma u pilot projektima iznosila je 18,45 miliona konvertibilnih maraka.

Evaluacijski izvještaj Međunarodne finansijske korporacije iz 2006. godine sačinjen na osnovu odgovora 99 anketiranih korisnika usluga medijacije, pokazao je da su stranke u 20% predmeta u potpunosti ispunile obaveze iz sporazuma o nagodbi, a u 67% slučajeva djelimično izvršile obaveze¹². Navodeći razloge zašto u pojedinim predmetima nije došlo ili je došlo do djelimičnog izvršavanja dogovorenih obaveza stranke su navele da su se nakon medijacije drugačije dogovorile, da je dužnik bio u teškoj finansijskoj situaciji ili je kompanija u postupku privatizacije.

¹² Monitoring i ocjena efikasnosti pilot projekta medijacije u Bosni i Hercegovini, Međunarodna finansijska korporacija, maj 2007.

2. REDOVNA PRIMJENA MEDIJACIJE

2.1 Razvoj kapaciteta Udruženja medijatora u Bosni i Hercegovini

Tokom pilot projekata, kao i u periodu nakon njih Udruženje medijatora u BiH radilo je na razvoju vlastitih kapaciteta. S obzirom na ovlaštenja i odgovornosti koje proizlaze iz Zakona o prenosu poslova medijacije na udruženje medijatora, bilo je neophodno da Udruženje razvije plan finansiranja ovih poslova i razvoja medijacije uopšte, kako iz donatorskih, tako i iz sredstava od vlastite aktivnosti.

Udruženje je ponudilo projekte razvoja vlastitih kapaciteta i razvoja medijacije u BiH nekolicini donatorskih organizacija, a ugovori o saradnji su sklopljeni sa Kanadskom agencijom za međunarodni razvoj, Kanadskim projektom pravosudne reforme i „Save the Children“ iz Norveške. Saradnja sa ovim organizacijama omogućila je promotivnu kampanju, razvoj naprednih edukativnih programa za medijatore, sudije i stručne saradnike u sudovima, analizu i zagovaranju uvođenja medijacije u porodičnim i krivičnim predmetima koji uključuju maloljetnike, edukaciju sudija i advokata o upućivanju stranaka u postupak medijacije, te finansiranje dijela redovnih troškova Udruženja. Oko 50% sredstava neophodnih za rad Udruženja ostvaruje se vlastitom aktivnošću: obukom, medijacijama, članarinama i upisninama u Registar medijatora.

Još 2004. godine razvijeni su programi obuke za medijatore, sudije i advokate, te širu javnost o medijaciji, kao i prateći priručnici. Udruženje je obučilo sedam certifikovanih trenerica i trenera koji se kontinuirano usavršavaju i vode programe obuke.

Početnu obuku za medijatore do sada je završila 231 osoba, a naprednu 153 osobe. Oko 3000 osoba učestvovalo je u programima obuke za sudije, advokate, privrednike i druge potencijalne korisnike usluga medijacije. Registrovanim medijatorima nudi se po dva dana obuke na godišnjem nivou

radi daljeg usavršavanja. U kasnijem periodu kreirani su novi programi obuke prilagođeni razvoju medijacije, kako za medijatore, tako i za sudije, advokate, te potencijalne korisnike usluga medijacije¹³.

Dok je u prethodnom periodu većinu aktivnosti Udruženja provodio Upravni odbor, od 2007. godine Udruženje zapošljava dvije administrativne koordinatorice, angažovane prethodno u pilot projektima, koje su nastavile organizovati proces obavljanja poslova medijacije po njihovom završetku, te realizaciju projekata Udruženja. Od septembra 2008. godine Udruženje zapošljava izvršnog direktora, koji provodi realizaciju aktivnosti Udruženja, projekata i brine se za ostvarivanje potrebnih sredstava za djelovanje Udruženja.

¹³ Više informacija o programima obuke na: www.umbih.co.ba

2.2 Uspostavljanje procedura i strukture

Po završetku pilot projekata Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini je u skladu sa Zakonom o postupku medijacije i pravilnicima o medijaciji razvilo procedure i set obrazaca koji se koriste u provođenju postupka medijacije, te model obrazaca koje sud može koristiti prilikom predlaganja medijacije strankama.

Prilikom pokretanja postupka medijacije predviđene su sljedeće situacije:

- 1) Obje odnosno sve stranke u sporu su se obratile Udruženju kako bi pokrenule postupak medijacije,
- 2) Jedna ili pojedine stranke u sporu su se obratile Udruženju, inicirajući postupak medijacije nakon čega Udruženje kontaktira drugu stranu radi pribavljanja saglasnosti,
- 3) Treća zainteresovana strana se obratila Udruženju, inicirajući postupak medijacije, nakon čega Udruženje kontaktira stranke u sporu radi pribavljanja saglasnosti,
- 4) Stranke su se obratile Udruženju na prijedlog suda ili je sud obavijestio Udruženje da je dobio saglasnost stranaka za pokretanje postupka medijacije.

Od 2007. godine do danas u praksi su se javljale sve navedene situacije. U 2009. godini za medijaciju se prijavljaju i stranke koje su se ugovornom klauzulom obavezale na pokušaj rješavanja spora medijacijom prije sudskog postupka.

Udruženje radi pripreme i pribavljanja saglasnosti stranaka evidentira predmete inicirane na bilo koji od navedenih načina, iako se prema Zakonu o postupku medijacije postupak smatra pokrenutim tek kada strane u postupku potpišu ugovor o medijaciji, odnosno, kada daju pismenu saglasnost i obavežu se na poštovanje pravila i principa postupka.

Po prijemu zahtjeva, Udruženje u roku od nekoliko dana provodi pripremu i organizuje sastanak medijacije. Medijaciju je moguće zakazati čak i u istom danu kada je podnesen

zahtjev, ako su stranke voljne, a izabrani medijator slobodan.

Priprema postupka medijacije se u svim slučajevima sastoji iz sljedećih koraka: podnošenja zahtjeva za postupak medijacije, pribavljanja saglasnosti stranaka za pokretanje postupka, uplate dijela troškova medijacije i informisanja o postupku, izbora medijatora, te potpisivanja ugovora o medijaciji.

Kada je ugovor o medijaciji potpisan smatra se da je pokrenut postupak medijacije, o čemu stranke treba da obavijeste sud, ako je u vezi sa predmetnim sporom u toku sudski postupak. U najvećem broju slučajeva stranke potpisuju ugovor o medijaciji neposredno prije sastanka medijacije, te se sudovima dostavlja jedna informacija o sastanku medijacije.

Medijator provodi postupak medijacije u skladu sa pravilima i principima postupka. Sporazum postignut u postupku medijacije potpisuju sve prisutne stranke, te medijator, koji ga ovjerava štambiljem. Sporazum ima snagu izvršne isprave.

Nakon postupka medijacije stranke izmiruju ostatak troškova postupka, te ako se u vezi sa sporom vodi sudski postupak, obavještavaju sud o ishodu medijacije.

Sudovima su dostavljeni primjeri obrazaca za predlaganje postupka medijacije strankama, te provedena obuka o upućivanju stranaka u postupak medijacije.

Iako se medijacija primjenjuje već dvije godine, tek nekoliko sudova osim sudova uključenih u pilot projekat je uspostavilo procedure i iskazalo opredijeljenost za predlaganje postupka medijacije strankama.

Kako bi olakšao početak primjene medijacije, Projekat pravosudne reforme Kanada – Bosna i Hercegovina je u saradnji sa Udruženjem medijatora pripremio publikacije „Vodič kroz medijaciju“ (zbirka propisa)¹⁴ i „Priručnik za upućivanje građanskih i privrednih predmeta na medijaciju“¹⁵.

¹⁴ „Vodič kroz medijaciju u Bosni i Hercegovini“, Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini, Kanadski projekat pravosudne reforme“, Sarajevo, 2007.

¹⁵ Dasović Marković, Vesna i drugi, „Priručnik za upućivanje građanskih i privrednih predmeta na medijaciju – za sudije u Bosni i Hercegovini“, Projekat pravosudne reforme Kanada – Bosna i Hercegovina, Sarajevo, 2007.

U maju 2007. godine registrovane su prve 33 medijatorke i medijatora, a do danas ih je u Registar upisano 63, koji rade u 23 opštine i grada u Bosni i Hercegovini (14 u Federaciji BiH i 9 u Republici Srpskoj). Poziv za upis u Registar medijatora trajno je otvoren i prijave za upis pristižu kontinuirano. Broj medijatora koji se mogu upisati u Registar nije limitiran.

Broj medijatora u pojedinim gradovima i opštinama

<i>Sarajevo</i>	17	<i>Ljubuški</i>	1
<i>Banja Luka</i>	10	<i>Gacko</i>	1
<i>Mostar</i>	6	<i>Gradiška</i>	1
<i>Tuzla</i>	5	<i>Kozarska Dubica</i>	1
<i>Zenica</i>	3	<i>Žepče</i>	1
<i>Prnjavor</i>	3	<i>Zavidovići</i>	1
<i>Gračanica</i>	2	<i>Modriča</i>	1
<i>Tešanj</i>	2	<i>Mrkonjić Grad</i>	1
<i>Doboj</i>	1	<i>Srbac</i>	1
<i>Doboj Istok</i>	1	<i>Busovača</i>	1
<i>Travnik</i>	1	<i>Lukavac</i>	1
<i>Čapljina</i>	1		

2.3 Razlike u procedurama pilot projekata i redovne primjene medijacije

Pilot projekti	Redovna primjena medijacije
Medijacija se odvija prema pravilima i procedurama pilot projekata	Medijacija se odvija u skladu sa Zakonom o postupku medijacije, Zakonom o prenosu poslova medijacije na udruženje medijatora i pravilnicima Udruženja medijatora u BiH
Medijacija moguća samo u predmetima Osnovnog suda Banja Luka i Općinskog suda Sarajevo.	Medijacija moguća prije pokretanja sudskog postupka, kao i u toku postupka pred sudovima u Bosni i Hercegovini.
Sudovi su prihvatili kvote za broj predmeta koji treba da upute u postupak medijacije.	Sudije upućuju stranke u postupak medijacije prema vlastitoj procjeni.
Medijatora postavlja pilot projekat.	Medijatora biraju stranke.
Medijacija je besplatna za stranke. Troškove medijacije snosi donator.	Stranke snose troškove postupka medijacije na jednake dijelove.
Sud mora potvrditi sporazum o nagodbi u formi sudskog poravnanja.	Sporazum o nagodbi zaključen pred medijatorom ima snagu izvršne isprave.

3. EVALUACIJA REDOVNE PRIMJENE POSTUPKA MEDIJACIJE

3.1 Cilj

Osnovni cilj evaluacije redovne primjene postupka medijacije je bio da se utvrde prednosti koje rješavanje sporova postupkom medijacije donosi strankama koje su postigle sporazum o nagodbi u postupku, odnosno da se utvrdi njihova percepcija u odnosu na postupak medijacije, učešće u postupku, rad medijatora, ishod postupka, te posljedice na interese stranaka i međusobne odnose nakon što je medijacija završena sporazumom.

Drugi cilj je bio da se na grupama stranaka koje nisu postigle sporazum u postupku medijacije ili stranaka u sporovima u kojima je podnesen zahtjev za pokretanje postupka medijacije, ali do medijacije nije došlo iz različitih razloga utvrdi da li je i na koji drugi način riješen spor, te kakva je percepcija stranaka o načinima rješavanja sporova koje su koristile, kao i ishodu spora.

Treći cilj istraživanja je da se utvrde nedostaci i izazovi u postupku medijacije koje su stranke u sve tri grupe uočile, te daju preporuke za njihovo prevazilaženje.

3.2 Metod

Za potrebe istraživanja korišteni su sljedeći metodi:

- a. anketiranje stranaka koje su učestvovala u postupku medijacije, neposredno nakon sastanka medijacije;
- b. anketiranje stranaka koje su koristile medijaciju, kao i stranaka u sporovima u kojima je jedna ili više strana podnijelo zahtjev za pokretanje postupka medijacije, ali iz različitih razloga do medijacije nije došlo nakon proteka izvjesnog vremena (od mjesec dana do dvije godine);
- c. analiza i poređenje troškova sudskog postupka i postupka medijacije u skladu sa važećim zakonima i drugim aktima,

Anketiranje stranaka neposredno nakon sastanka medijacije Udruženje medijatora provodi redovno ispitujući zadovoljstvo stranaka postupkom medijacije. Anketni upitnik imaju mogućnost da popune sve stranke po završetku sastanka medijacije.

Za anketiranje stranaka povodom dvije godine primjene medijacije namjenski su pripremljena tri upitnika: upitnik za stranke koje su koristile postupak medijacije i postigle sporazum o nagodbi, upitnik za stranke koje su koristile postupak medijacije ali nisu postigle sporazum o nagodbi, i upitnik za stranke koje su se obratile Udruženju medijatora, ali nisu koristile postupak medijacije.

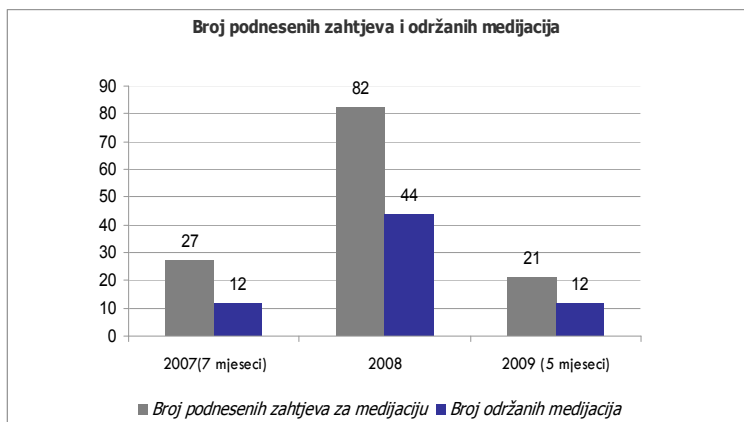
Anketirane su sve stranke u sve tri kategorije ispitanika.

Evaluacija je obuhvatila period od 01.06.2007. do 31.05.2009. godine, odnosno prve dvije godine redovne primjene Zakona o postupku medijacije. Anketirane su sve stranke koje su u tom periodu koristile i završile postupak medijacije, kao i stranke u sporovima u kojima su jedna ili obje predložile postupak medijacije, ali su iz različitih razloga u navedenom od nje odustale.

Analiza i poređenje troškova provedeno je korištenjem postojećih propisa o sudskim troškovima, te advokatske tarife.

3.3 *Struktura predmeta u kojima je održana medijacija*

U posmatranom periodu Udruženju medijatora u BiH podneseno je 130 zahtjeva za postupak medijacije¹⁶. Održano je 68 medijacija, u kojima je učestvovalo 138 stranaka. U 51 predmetu nije došlo do pokretanja postupka medijacije, jer jedna stranka nije prihvatila poziv ili su obje odustale iz različitih razloga, što će biti analizirano u poglavlju 3.6. U preostalih 11 predmeta u narednom periodu očekuje se konačan odgovor stranaka i pokretanje medijacije i oni neće biti predmet ove analize.

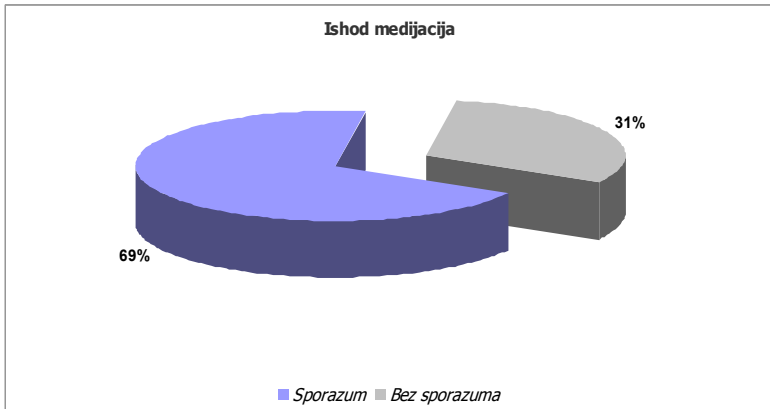
¹⁶ Riječ je o broju sporova u kojima je sud obavijestio Udruženje o saglasnosti stranaka ili su jedna ili obje stranke podnijele zahtjev za medijaciju. Iako se ovi predmeti ne smatraju pokrenutim postupkom medijacije sve do potpisivanja ugovora o medijaciji, Udruženje vodi evidenciju o njima radi komunikacije sa strankama i pripreme potencijalnog postupka.

	Broj održanih medijacija	Broj medijacija u kojima je postignut sporazum	Broj medijacija u kojima nije postignut sporazum
<i>A. Sudski predmeti</i>			
<i>Na prijedlog suda</i>	40	23	17
<i>Na inicijativu stranaka</i>	11	7	4
<i>Ukupno A</i>	51	30	21
<i>B. Predmeti u kojima se ne vodi sudski postupak</i>	17	17	-
<i>Ukupno A+B</i>	68	47	21

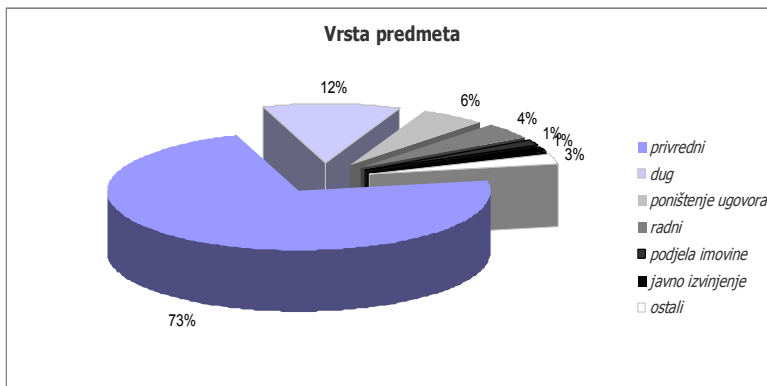
Iako dominiraju predmeti u kojima stranke pokreću medijaciju na prijedlog suda, postoji značajan broj predmeta u kojima one zajedno iniciraju postupak pri Udruženju medijatora. U 2 slučaja medijaciju je inicirao tužilac, a tužena strana je poziv prihvatila¹⁷. Značajan je i udio predmeta u kojima su se stranke za medijaciju opredijelile prije pokretanja sudskog postupka, te činjenica da je u svim takvim predmetima postignut sporazum, čime se znatno smanjuje vjerovatnoća da se ti sporovi pojave na sudu. Neki od njih pokrenuti su na osnovu ugovorne klauzule o pokušaju rješavanja sporova medijacijom prije pokretanja sudskog postupka.

Od navedenog broja predmeta, stranke su postale sporazum u 47 sporova, dok u 21 predmetu nije postignut sporazum.

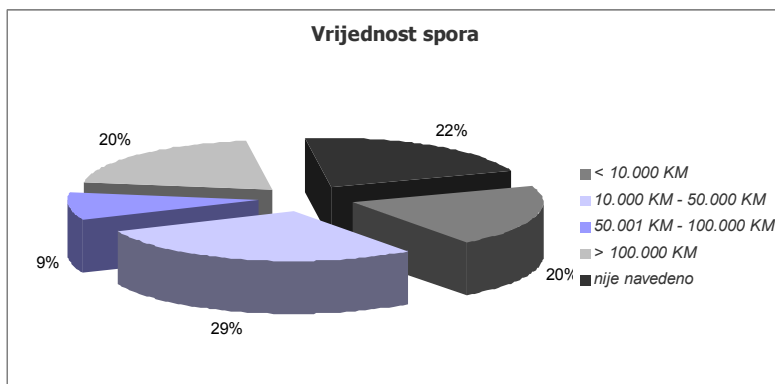
¹⁷ Radi jednostavnije i jasnije prezentacije podataka, a kako bi se razlikovale stranke u postupku medijacije, u svim predmetima, uključujući i one koji su pokrenuti prije sudskog postupka, biće korišteni termini tužilac i tuženi, iako se u postupku medijacije njihovo korištenje izbjegava, jer potencira sukobljenost strana u sporu.

U strukturi predmeta koji su rješavani u postupku medijacije dominiraju privredni sporovi (49 predmeta), a slijede: dugovanja (8), radni sporovi (3), poništenja ugovora (4), podjela imovine (1), zahtjev za javnim izvinjenjem (1), te manji broj drugih vrsta sporova (2). Na osnovu podataka o vrsti predmeta nije moguće izvući zaključak da pojedina vrsta navedenih predmeta sama po sebi nije pogodna za medijaciju. Kao i u ukupnom broju predmeta i među predmetima u kojima nije postignut sporazum, u većini su privredni (16 predmeta), zatim dug (3 predmeta), te po jedan predmet u vezi poništenja ugovora i radnog prava.

Prema vrijednosti spora, najveći broj predmeta bio je vrijednosti manje od 50.000 KM, ali značajan je i broj predmeta čija vrijednost prelazi 100.000 KM. Vrijednost 4 predmeta prelazila je milion KM, od kojih su u 2 stranke postigle sporazum.

Najveći broj medijacija u kojima je postignut sporazum, kao i medijacija u kojima nije došlo do sporazuma, trajalo je manje od 2 sata (50 medijacija).

3.4 Rezultati ankete o zadovoljstvu stranaka neposredno nakon sastanka medijacije

Anketu o zadovoljstvu postupkom medijacije stranke popunjavaju odmah nakon sastanka medijacije. Anketa je dobrovoljna, te Udruženje raspolaže odgovorima stranaka u sporovima u kojima su one pristale da ispune anketni upitnik.

Upitnike je popunilo 58 stranaka, a oni se odnose na 35 postupaka medijacije. U 32 postupka radi se o sporovima koji su završeni sporazumom, dok su u 1 slučaju stranke postigle djelimičan sporazum, a u jednom nisu postigle sporazum¹⁸.

Upitnik se fokusira na zadovoljstvo stranaka različitim aspektima postupka medijacije, ishodom medijacije, te na ocjenu stranaka o prednostima koje postupak nosi sa sobom, u smislu uštede vremena i novca.

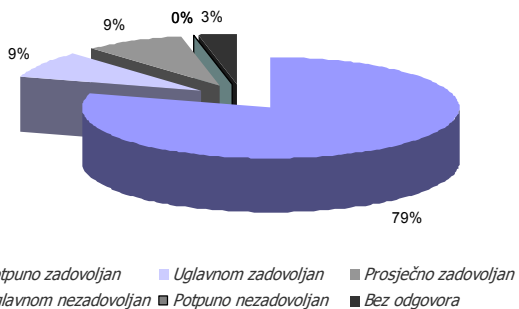
U pogledu zadovoljstva postupkom medijacije, stranke su davale ocjene na skali: potpuno nezadovoljan, uglavnom nezadovoljan, prosječno zadovoljan, uglavnom zadovoljan i potpuno zadovoljan. Uočljivo je da su stranke u oko 90% slučajeva potpuno ili uglavnom zadovoljne svim aspektima postupka medijacije. Nijedna stranka nije bila nezadovoljna. Ocjena u predmetu u kojem nije postignut sporazum za postupak medijacije je bila prosječna, a za rad medijatora potpuno zadovoljavajuća.

46 stranaka bilo je potpuno, a 5 uglavnom zadovoljno pripremom postupka medijacije koju je provelo Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini. 5 stranaka je dalo prosječnu ocjenu, dok 2 nisu odgovorile na pitanje.

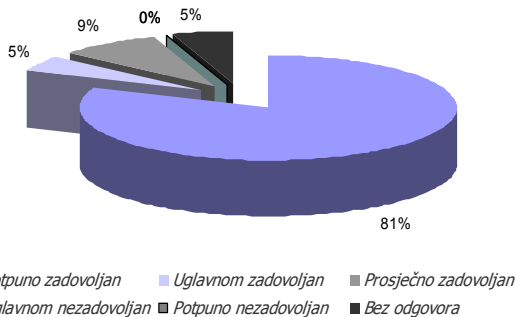
Sličan je utisak i kada je riječ o zadovoljstvu postupkom medijacije: 47 stranaka je bilo potpuno zadovoljno, 3 uglavnom, 5 prosječno zadovoljno postupkom, a 3 nisu odgovorile na pitanje. Još veći stepen zadovoljstva vidljiv je kada je riječ o odnosu medijatora prema strankama.

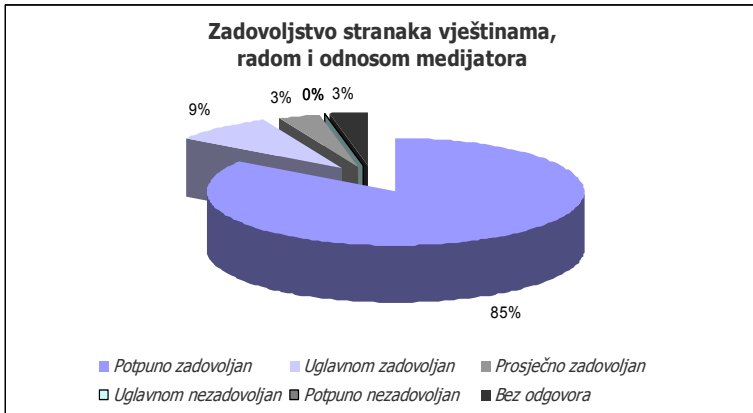
¹⁸ Stranke obično popunjavaju anketu dok medijator priprema tekst spoazuma o nagodbi. Većina stranaka koje nisu postigle sporazum, napusti prostorije Udruženja odmah nakon medijacije i ne popunjava anketu.

Zadovoljstvo stranaka pripremom postupka koju je provelo Udruženje medijatora u BiH

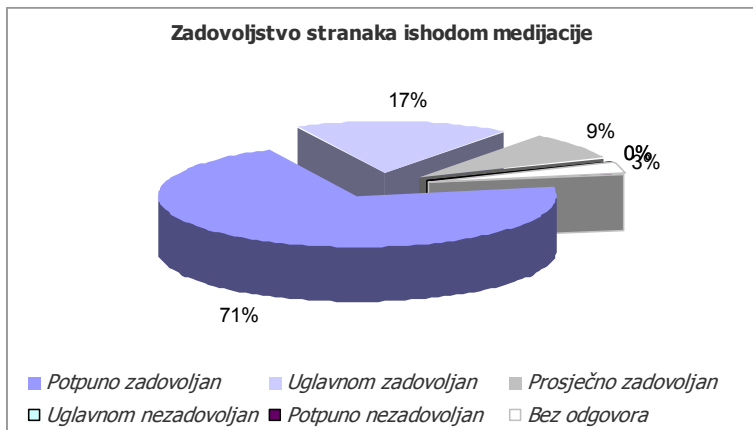

Zadovoljstvo stranaka postupkom medijacije

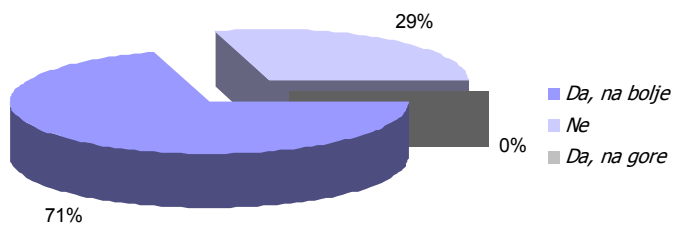

Stranke su u većini slučajeva zadovoljne ili uglavnom zadovoljne ishodom medijacije (51), dok je 5 stranaka dalo prosječnu ocjenu.

Vidno je i unapređenje odnosa prema drugoj strani u 71% slučajeva, dok u 29% slučajeva ispitanici nisu promijenili odnos prema drugoj strani. Ni u jednom slučaju tokom postupka medijacije odnos između anketiranih stranaka nije pogoršan. U ovom dijelu važno je imati u vidu da je većina anketiranih stranaka postigla sporazum u postupku medijacije.

Da li je medijacija promijenila odnos prema drugoj strani?

3.5 Rezultati ankete o iskustvima stranaka u periodu nakon provedene medijacije

Anketa je obuhvatila 138 stranaka koje su koristile postupak medijacije u svih 68 sporova.

Udruženje medijatora u BiH prikupilo je odgovore 85 stranaka u 59 predmeta. U 25 predmeta odgovor su dale obje stranke u sporu, dok je u preostalih 34 odgovor dobijen od jedne ili dvije strane u sporu (sporovi u kojima su učestvovala tri stranke).

Razlozi zbog kojih nisu prikupljeni odgovori svih stranaka su sljedeći:

- a) pojedine stranke nije bilo moguće kontaktirati, jer su promijenile adrese i telefonske brojeve,
- b) nisu odgovarale na pozive, niti na dostavljenu poštu,
- c) insistirale su da upitnik popune u pisanoj formi, ali odgovor nisu dostavile u roku predviđenom za provođenje istraživanja.

Ove stranke su u grafikonima označene sa: „bez odgovora“.

Ipak, prikupljeni su odgovori obje ili bar jedne stranke u odnosu na većinu sporova u toku posmatranog perioda, te se zaključci ove studije mogu smatrati relevantnim.

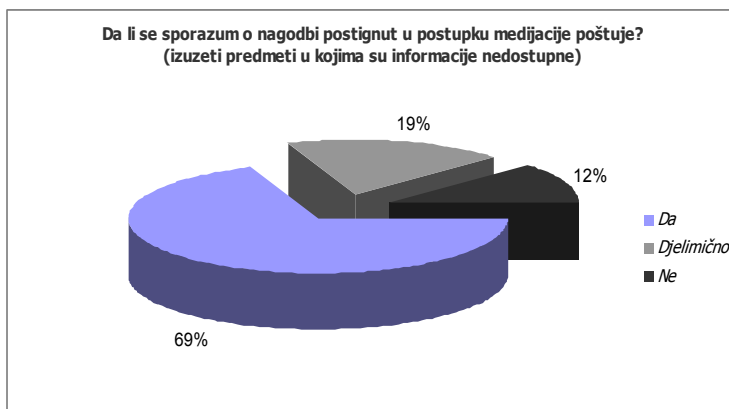
3.5.1 Medijacije koje su završene sporazumom

Stranke koje su postigle sporazum u postupku medijacije ispitane su da li se taj sporazum poštuje, da li su i sada zadovoljne njegovim sadržajem, te kakvi su danas njihovi međusobni odnosi. Prikupljeni su odgovori koji se odnose na 42 spora, dok podaci za 5 sporova nisu dostupni.

U 29 od 47 predmeta u kojima je postignut sporazum, on se u potpunosti poštuje ili su obaveze već ispunjene, dok se u 8

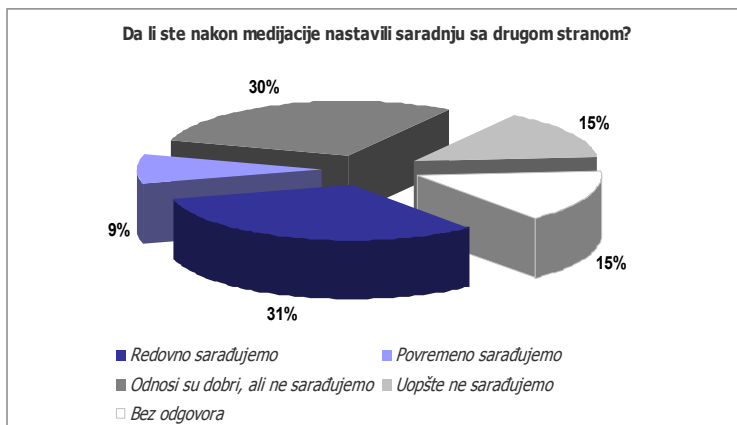
predmeta obaveze djelimično poštuju. U 5 predmeta sporazum se ne poštuje, dok u 5 predmeta nije dobijen nikakav odgovor. Ako se izuzmu predmeti u kojima su informacije nedostupne, podaci iz preostalih predmeta govore da se sporazumi postignuti u postupku medijacije poštuju u 88% slučajeva.

Da li se sporazum o nagodbi postignut u postupku medijacije poštuje? (svi predmeti)		
Odgovor	Broj predmeta	%
Da	29	61
Djelimično	8	17
Ne	5	11
Bez odgovora	5	11
Ukupno	47	100

U najvećem broju slučajeva u kojima sporazum nije poštovan ili je djelimično poštovan kao razlog stranke navode lošu finansijsku situaciju dužnika (9 predmeta), dok u slučajevima potpunog nepoštovanja sporazuma stranke osim finansijskog aspekta navode i odsustvo dobre volje dužnika (1 predmet, obrazložen odlukom organa upravljanja da se sporazum ne izvršava), te okolnostima zbog kojih je stranka dobrovoljno odustala od potraživanja navedenih u sporazumu (1 predmet).

Kada se posmatraju odnosi sa drugom stranom, u periodu nakon medijacije stranke u 33 predmeta imaju dobre međusobne odnose (oko 70%), a većina od njih ima određeni vid saradnje. Stranke u 7 predmeta uopšte ne saraduju. Dio od ovog broja čine stranke koje nisu poštovale sporazum o nagodbi. Ima i primjera gdje su stranke djelimično poštovale sporazum, a saradnja je nastavljena (3 predmeta) ili gdje uopšte nisu poštovale sporazum, ali su zbog objektivnih okolnosti odnosi ostali dobri (2 predmeta). U 7 predmeta nije dobijen odgovor na ovo pitanje.

Većina stranaka i danas je zadovoljna sadržajem sporazuma o nagodbi, što svjedoči da su medijacijom postignuta trajno i obostrano zadovoljavajuća rješenja.

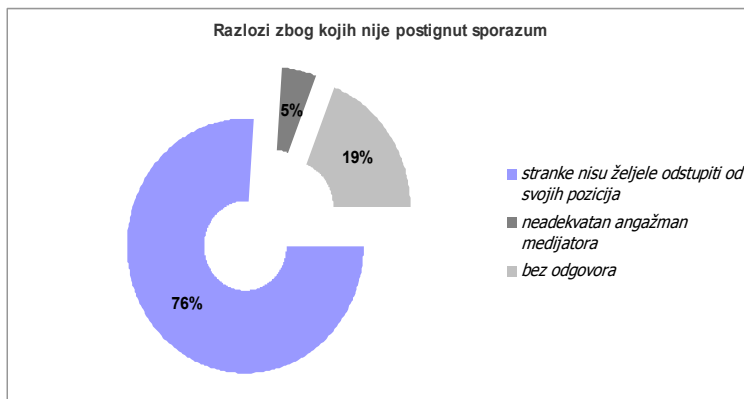

Stranke koje su postigle sporazum u postupku medijacije u najvećem broju navode da su medijaciju preporučili i drugima, te da postoje i drugi sporovi u kojima bi ubuduće bili spremni pokušati medijaciju (53 odgovora stranaka), a samo po tri osobe su rekly da nisu preporučile medijaciju i da ne postoje drugi sporovi koje bi pokušali riješiti medijacijom. Na pitanje da li bi u budućim predmetima stranke izabrale istog medijatora, većina je odgovorila potvrdno (46 osoba), dok je 11 osoba navelo da bi njihova odluka zavisila od predmeta budućeg spora.

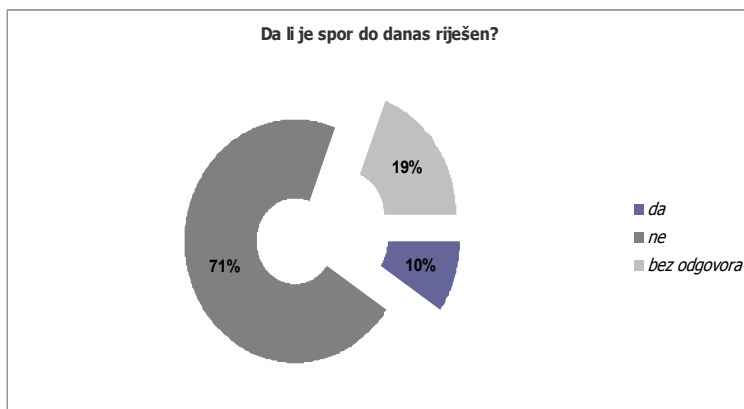
3.5.2 Medijacije u kojima nije postignut sporazum

Sa strankama koje su koristile medijaciju, ali nisu postigle sporazum provjereno je koji su razlozi da do sporazuma nije došlo, da li je spor do danas riješen i na koji način, te da li su zadovoljne tim rješenjem. Stranke koje do danas nisu riješile spor ispitane su i da li bi bile spremne ponovo prihvatiti medijaciju u istom sporu. Anketiranjem su prikupljeni odgovori u vezi sa 17 sporova, dok o 4 spora Udruženje ne raspolaže podacima.

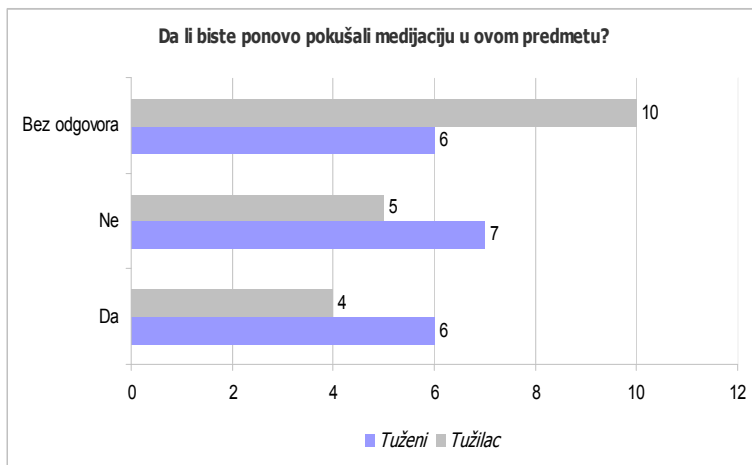
Kada je riječ o razlozima zbog kojih nije postignut sporazum u 16 predmeta radilo se o tome da stranke nisu željele odstupiti od svojih pozicija, dok je u jednom predmetu kao razlog naveden neadekvatan angažman medijatora, uz obrazloženje da je medijator upozorio stranke da sporazum ne bi bio u skladu sa zakonom.

U većini slučajeva spor nije ni do danas riješen (15 predmeta), dok su stranke u samo dva predmeta uspjele riješiti spor (u jednom slučaju sudskim, a u drugom vansudskim poravnanjem).

Na pitanje da li bi bile spremne danas prihvatiti medijaciju u istom sporu, deset stranaka bi pristalo na medijaciju, ali samo u dva predmeta postoji saglasnost obje stranke.

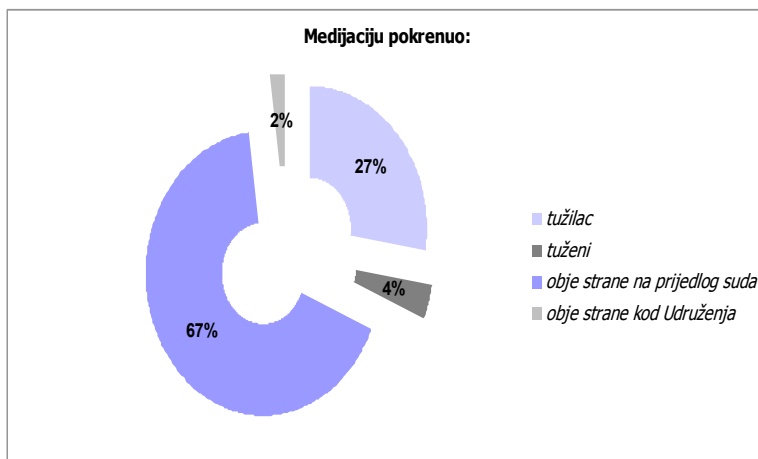

Na pitanje da li postoje drugi sporovi u kojima bi ubuduće prihvatili medijaciju 19 stranaka je odgovorilo potvrdno, dok 5 navodi da nema takvih sporova. Na pitanje da li bi u budućim predmetima stranke izabrale istog medijatora, većina je odgovorila potvrdno, dok bi osam stranaka biralo medijatora u zavisnosti od predmeta spora.

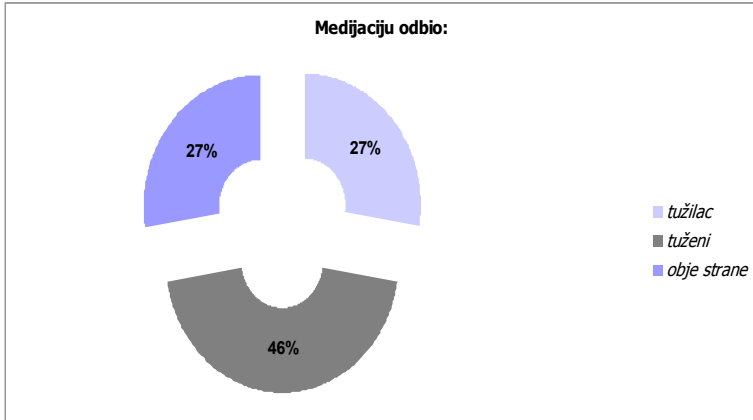
3.6 Rezultati ankete o iskustvima stranaka koje nisu koristile postupak medijacije

Udruženje medijatora je u prve dvije godine primilo i 51 zahtjev ili informaciju o saglasnosti stranaka za postupak medijacije, u kojima iz različitih razloga nije došlo do održavanja medijacije. Radi se o sporovima u kojima je jedna stranka podnijela zahtjev Udruženju, ali druga na upit Udruženja nije prihvatila medijaciju ili o sporovima u kojima je sud obavijestio Udruženje da postoji saglasnost stranaka za postupak medijacije, ali se one kasnije nisu obratile Udruženju radi zvaničnog pokretanja postupka.

Kada je riječ o inicijativi za postupak medijacije većini ovih stranaka medijaciju je preporučio sud.

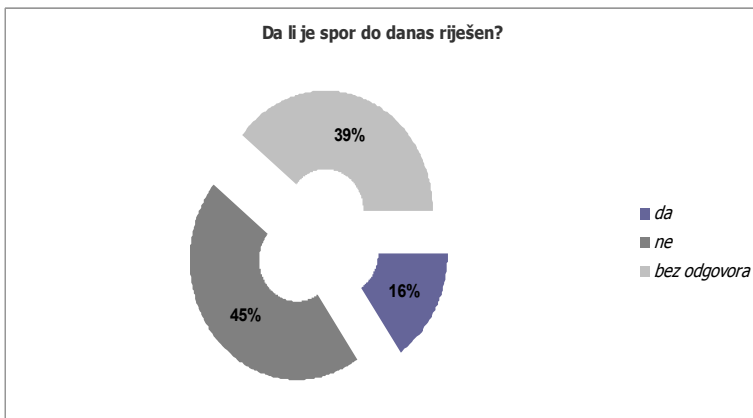
Medijaciju je u 23 predmeta odbila tužena strana, sok su u po 14 predmeta su to učinile obje strane ili tužilac. U najvećem broju slučajeva na medijaciju nije pristala tužena strana.

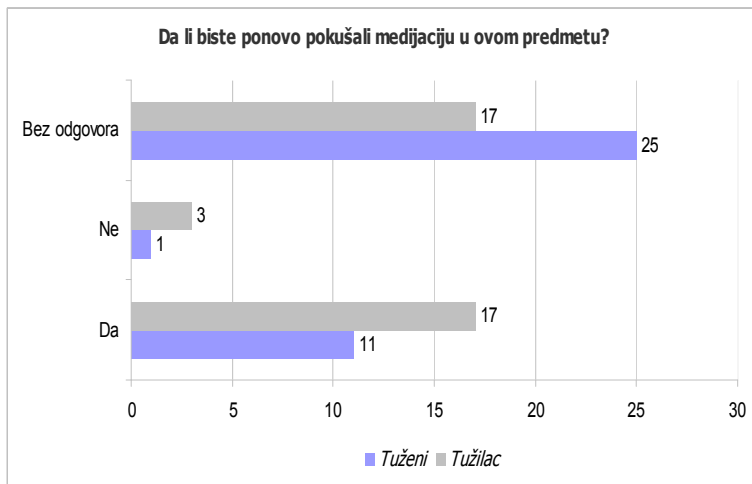
Prikupljeni su odgovori stranaka u 31 predmetu, dok u 20 predmeta stranke nije bilo moguće kontaktirati.

Kao razlozi za odbijanje medijacije navode se: druga strana je odbila medijaciju (14 odgovora), spor je riješen na drugi način (7 odgovora), visina troškova medijacije (6 odgovora), dok ostale stranke nisu popunile ovaj dio ankete.

Stranke su u 8 predmeta riješile spor i to: 4 sudskim poravnanjem, 2 pravosnažnom presudom, a po jedna vansudskim poravnanjem i povlačenjem tužbe i uglavnom su zadovoljne ili djelimično zadovoljne ovim rješenjima.

Veliki broj stranaka ponovo bi pokušao medijaciju u istom predmetu, ali su samo u dva slučaja obje stranke bile spremne da to učine.

25 anketiranih stranaka izjavilo je da postoje i drugi sporovi u kojima bi pokušali medijaciju, dok 7 stranaka nema takvih sporova.

3.7 Poređenje troškova postupka medijacije i sudskog postupka

Troškovi postupka medijacije određeni su Pravilnikom o nagradi i naknadi troškova medijacije, te odlukom Upravnog odbora Udruženja medijatora u BiH o visini administrativnih troškova postupka medijacije.

Prema ovim aktima troškovi početna 2 sata postupka medijacije (sat pripreme i sat sastanka medijacije) iznose 355,40 konvertibilnih maraka, a svaki naredni sat 152,69 konvertibilnih maraka (sa uključenim porezom na dodanu vrijednost). Stranke u pravilu ove troškove snose na jednake dijelove (svaka po polovinu troškova), što je i bio slučaj u većini predmeta. Stranke se mogu i drugačije dogovoriti.

Medijator ima pravo na putne i druge troškove ukoliko ih uzrokuju posebni zahtjevi stranaka za mjestom i vremenom održavanja medijacije.

Za ilustraciju troškova postupaka rješavanja sporova, uzeli smo primjer spora čija je vrijednost od 20.000 do 50.000 KM, s obzirom da su predmeti ove vrijednosti najviše bili zastupljeni u postupku medijacije. Za primjer je korišteno prosječno trajanje postupka medijacije (2 sata – 1 sat pripreme i 1 sat medijacije), te osnovni troškovi sudskog postupka, u skladu sa Zakonom o sudskim taksama Republike Srpske¹⁹.

Sljedeća tabela ne uključuje troškove advokata, te druge troškove koje sudski postupak vrlo često uzrokuje, a koje je teško unaprijed procijeniti, kao što su troškovi vještačenja, putni i drugi troškovi stranaka i advokata, te porez na dodanu vrijednost, ukoliko su advokatske kancelarije PDV obveznici, i dr.

¹⁹ Radi jasnijeg predstavljanja odnosa troškova, korišten je samo jedan Zakon o sudskim taksama. Korisnici ove publikacije na osnovu kantonalnih zakona o sudskim taksama u Federaciji BiH mogu doći do ostalih omjera troškova, ali u svim slučajevima uštede pri korištenju postupka medijacije su evidentne.

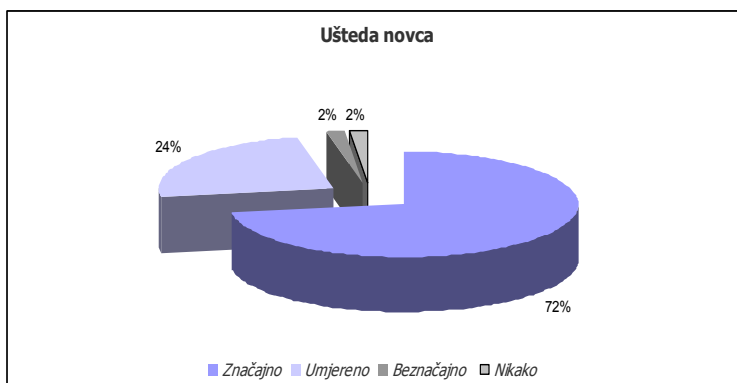
Osnovni troškovi postupaka rješavanja sporova vrijednosti 20.000 – 50.000 KM				
<i>Opis troškova</i>	<i>Troškovi postupka medijacije koja je pokrenuta prije sudskog postupka</i>	<i>Troškovi sudskog postupka i medijacije u toku sudskog postupka</i>	<i>Troškovi sudskog postupka koji završava sudskim poravnanjem</i>	<i>Troškovi sudskog postupka, koji završava presudom</i>
<i>Taksa na tužbu</i>	-	500,00	500,00	500,00
<i>Taksa na sudsko poravnanje</i>	-	-	250,00	-
<i>Troškovi postupka medijacije za jednu stranu</i>	177,70	177,70	-	-
<i>Taksa na presudu</i>	-	-	-	-
<i>Povrat dijela sudske takse u slučaju sporazuma</i>	-	-250,00	-	500,00
<i>Ukupno</i>	177,70	427,70	750,00	1000,00
<p>Troškovi advokata u sporovima navedene vrijednosti iznosili bi po 600,00 KM za pripremno i glavno ročište. Iako advokatska tarifa ne navodi posebno iznos zastupanja u postupku medijacije, pojedini advokati navode da bi koristili istu tarifu kao i na zastupanju na sudskom ročištu, te je moguće izvesti zaključak kakav bi bio omjer troškova u slučaju da stranke zastupa advokat.</p>				

Određenu stimulaciju strankama koje postignu sporazum u postupku medijacije predstavljaju i odredbe novih zakona o sudskim taksama, koji predviđaju povrat 50% sudske takse u Republici Srpskoj ili u pojedinim kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine povrat cjelokupne sudske takse strankama koje postignu sporazum u postupku medijacije do završetka glavne rasprave²⁰.

Povećanjem vrijednosti spora, uštede korištenjem postupka medijacije se znatno povećavaju.

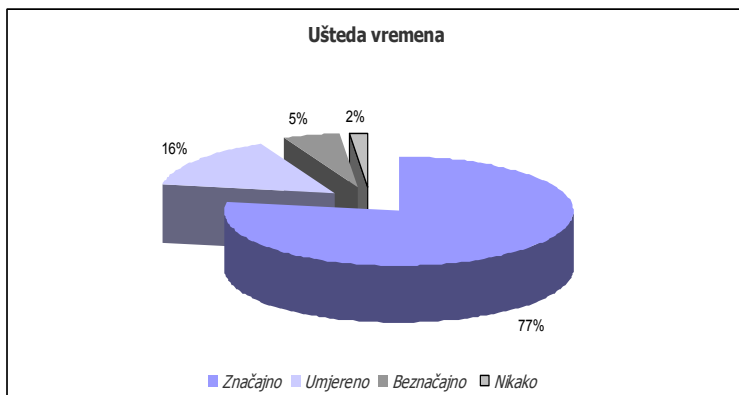
Sudske takse manje su od troškova postupka medijacije za jednu stranu samo u slučaju spora vrijednosti manje od 3000,00 KM, ali bilo je i takvih predmeta koji su se rješavali postupkom medijacije, kao i predmeta u kojima nije bila naznačena vrijednost spora, gdje je za medijaciju stranke opredijelila brzina postupka.

Većina stranaka (96%) koje su u postupku medijacije postigle sporazum tvrde da su uštedjele značajan ili umjeren novčani iznos opredjeljujući se za medijaciju, a tek mali broj (2%) smatra da nije uštedio ništa.

²⁰ Zakon o sudskim taksama Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske br. 73/08; Zakon o sudskim taksama Tuzlanskog kantona, Službene novine Tuzlanskog kantona br. 05/09; Zakon o sudskim taksama Zeničko-dobojskog kantona, Službene novine Zeničko-dobojskog kantona br. 12/09

Ako se uštedama u novcu doda ogromna ušteda vremena, pri čemu, kako jedna od stranaka tvrdi „manje novca odmah“ ili „novac na rate“ znači mnogo više nego sva potraživanja sa kamatama za nekoliko godina, medijacija ima značajne finansijske prednosti.

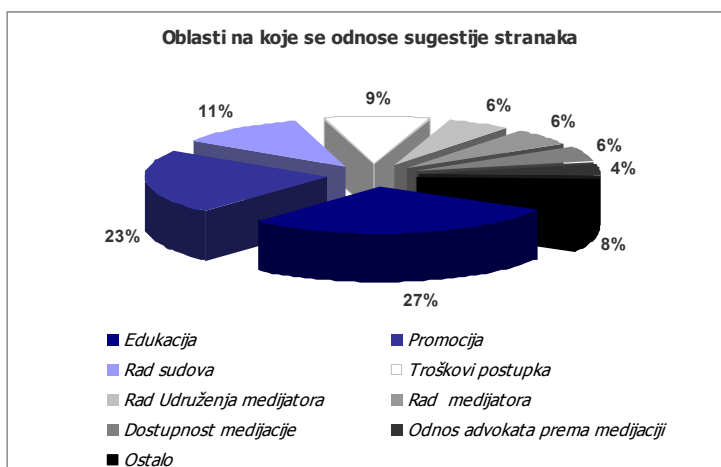
Pri analizi troškova i opredjeljivanju za postupak mediacije, mogu pomoći i nalazi Svjetske banke i Evropske banke za obnovu i razvoj, prema kojima su troškovi parničnog postupka u Bosni i Hercegovini su izuzetno visoki i u prosjeku iznose oko 20% od tužbenog zahtjeva²¹.

²¹ Podaci saopšteni na konferenciji „Rješavanje sporova i korporativno upravljanje“, održanoj u Sarajevu, 25.09.2007. godine u organizaciji Međunarodne finansijske korporacije

3.8 *Komentari anketiranih stranaka*

Ispitanicima je na kraju ostavljena mogućnost da daju sugestije za unapređenje rješavanja sporova postupkom medijacije. Prikupljena su 53 komentara stranaka, od kojih se većina odnosi na edukaciju (15 komentara) i promociju (12 komentara).

Korisnici medijacije preporučuju edukaciju i promociju prema široj javnosti, ali i specifičnu edukaciju direktora kompanija, pravobranilaštava, te stranaka kako bi prepoznali vlastite interese i na osnovu toga se opredijelili da li žele postupak medijacije.

Predložena je i edukacija stranaka o njihovim ulogama u postupku medijacije, kako bi sastanku medijacije stranke obavezno prisustvovala osobe koje imaju ovlaštenja i mandat da pregovaraju, odstupaju od početnih pozicija i donose odluke u vezi sa predmetnim sporom.

Kada je riječ o promociji predlažu se svi vidovi promocije, od promocije u medijima, do štampanja promotivnih materijala i organizovanja javnih skupova.

Slijede preporuke za unapređenje rada sudova (6), u kojima ispitanici predlažu da sud obavezno informiše stranke o postupku medijacije prilikom predaje tužbe i dostave tužbe na odgovor, te na pripremnom ročištu. Preporučuje se i da sudovi odrede kvote za predmete u kojima će predložiti medijaciju, a jedan ispitanik smatra da sudije treba da budu aktivnije u predlaganju i objašnjavanju prednosti postupka medijacije.

Kada je riječ o troškovima postupka (5), tri ispitanika koji su imali sporove male vrijednosti smatraju da troškovi medijacije treba da utvrđuju u odnosu na vrijednost spora, te da budu znatno manji od sudske takse, kao i od troškova sudskog poravnjanja. Dva ispitanika smatraju da u svim zakonima o sudskim taksama treba obezbijediti stimulaciju za stranke koje koriste postupak medijacije.

Komentari koji se odnose na rad medijatora (3) preporučuju da medijatori budu aktivniji u predlaganju ili odlučivanju o rješenju spora.

U vezi sa dostupnošću usluga medijacije (3), stranke očekuju da se registruju medijatori ili otvore kancelarije Udruženja u više opština kako ne bi morale putovati radi rješavanja sporova medijacijom.

Jedna stranka sugerise Udruženju medijatora da treba pojednostaviti administrativni postupak u pripremi, jedna da uloži više napora u ostvarivanje svrhe medijacije, dok jedna navodi da treba nastaviti sa sadašnjim načinom rada.

Dva komentara o odnosu advokata prema postupku medijacije sugerisu da treba unaprijediti odnos advokata i stranaka kada je u pitanju medijacija, te da advokati treba da zauzmu pozitivniji stav prema ovom vidu rješavanja sporova.

U ostalim komentarima (4) ukazuje se da je potrebno preduzeti mjere da se što više stranaka opredjeljuje za medijaciju prije sudskog postupka.

Kao načini da se to postigne navode se: izmjena zakona radi uvođenja obavezne predsudske medijacije, uvođenje klauzule o obaveznom rješavanju sporova medijacijom u ugovore ili obavezno informisanje svih stranaka o postupku medijacije prije pokretanja sudskog postupka.

Jedan komentar poručuje da je medijacija najefikasniji način rješavanja sporova, te da treba popularizovati njeno korištenje.

4. ZAKLJUČCI

Zaključci su grupisani u cjeline koje proizlaze iz organizacije medijacije u Bosni i Hercegovini, strukture istraživanja, kao i komentara ispitanika, na sljedeći način:

- a) pravni okvir,
- b) struktura za obavljanje poslova medijacije i dostupnost,
- c) edukacija o medijaciji,
- d) primjena medijacije,
- e) prihvaćenost medijacije i
- f) održivost medijacije.

a) Pravni okvir: Prema zakonskom rješenju predviđena je dobrovoljna, vansudska medijacija, koju karakterišu i principi povjerljivosti, te neutralnosti i nepristrasnosti medijatora. Stranke postupak medijacije mogu pokrenuti prije i u toku sudskog postupka do završetka glavne rasprave. Medijaciju im može predložiti i sudija. Poslove medijacije obavlja Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini, koje nakon uspostavljanja zakonskog okvira za primjenu medijacije uspostavljena pravila, procedure i obrasce za obavljanje poslova medijacije i medijacija se primjenjuje u praksi.

U Bosni i Hercegovini postoji zakonski okvir za primjenu medijacije u građanskim i privrednim stvarima, te krivičnim stvarima i prekršajima u dijelu odlučivanja o imovinsko pravnom zahtjevu. Ipak, može se reći da nije u potpunosti stvoren okvir za primjenu medijacije između žrtve i počinioca kroz postupke restorativne pravde u krivičnim predmetima kao ni medijacije u porodičnim stvarima gdje se njena primjena u svijetu takođe pokazala efikasnom. Udruženje medijatora pokrenulo je određene inicijative u vezi sa ovim oblastima²².

²² Više na: www.umbih.co.ba i u publikacijama grupe autorki i autora: „Mogućnosti primjene porodične medijacije“ i „Mogućnosti primjene medijacije u sistemu maloljetničkog pravosuđa“, objavljenim u izdanju Udruženja medijatora u Bosni i Hercegovini 2008. godine.

Važno je istaći da ipak postoje slični oblici rješavanja sporova, koji imaju neke karakteristike medijacije, poput porodičnog posredovanja, medijacije u organima javne uprave ili neformalnih postupaka rješavanja sporova koje primjenjuju pojedine institucije i organizacije.

b) Struktura za obavljanje poslova medijacije i dostupnost usluga: Za obavljanje poslova medijacije do sada je registrovano jedno udruženje – Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini.

Medijacija se obavlja u kancelarijama Udruženja medijatora u Sarajevu i Banjoj Luci, u kancelarijama medijatora, kao i na drugim mjestima koje predlože stranke. Postupak medijacije vodi medijator upisan u Registar Udruženja, kojeg biraju stranke, a u slučaju da se o tome ne mogu dogovoriti postavlja ga Udruženje.

U Registar je upisano 65 medijatorki i medijatora, koji rade u 23 opštine i grada u Bosni i Hercegovini. Prema tome, usluge medijacije su dostupne, a medijacija se može održati u bilo kojem mjestu oko kojeg se one usaglase. Broj medijatora nije limitiran i Udruženje medijatora nastavlja da provodi obuku i registruje nove medijatore s ciljem da se obezbijedi prisustvo medijatora u svim opštinama u BiH, za čim su potrebu ukazale i anketirane stranke u ovom istraživanju.

Ipak, i u sadašnjim uslovima s obzirom na broj predmeta, može se ocijeniti da Udruženje medijatora ima dovoljno razvijene kapacitete da osigura dostupnost usluga medijacije, te prihvati i znatno veći priliv zahtjeva za medijacijom u odnosu na sadašnji.

c) Edukacija o medijaciji: Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini razvilo je i provodi edukativne programe za buduće medijatore radi usavršavanja vještina i znanja o rješavanju sporova i medijaciji (osnovni, napredni i seminari kontinuiranog usavršavanja); sudije i advokate o medijaciji i upućivanju stranaka u postupak medijacije i organizovanju

procedura u vezi s tim, te stranke u postupku medijacije o pregovaranju, medijaciji i prednostima postupka. Javlja se potreba, o čemu svjedoče i anketirane stranke, da se organizuju specifični edukativni programi prilagođeni različitim grupama klijenata koji koriste medijaciju (privrednike, finansijske organizacije, javne institucije i pravobranilaštvo, fizička lica), koje bi ukazivale i na specifična znanja i interese karakteristične za svaku grupu.

Iako je razvijen zavidan edukativni program i prateći priručnici i vježbe, postoji neprestana dalja potreba za novim programima edukacije potencijalnih korisnika usluga medijacije, te potreba za intenzivnijom obukom među sudijama i advokatima.

d) Primjena medijacije: U prve dvije godine primjene medijacije (01.06.2007. – 31.05.2009.) održano je 68 medijacija, od kojih je 47 (oko 70%) okončano sporazumom stranaka, što je zadovoljavajući omjer za modele dobrovoljne medijacije.

Vrsta predmeta: Kada je u pitanju, vrsta predmeta na medijaciji je bilo najviše privrednih sporova, a slijedi manji broj dugovanja iz parničnog postupka, radnih sporova i poništenja ugovora. Jedan od razloga bi mogao biti što je u promotivnim aktivnostima dominirala tema privredne medijacije, u kojoj su ujedno i interesi stranaka najlakše uočljivi. U budućnosti bi bilo potrebno organizovati edukativne i promotivne aktivnosti prilagođene specifičnim grupama kako bi se medijacija popularizovala kao način rješavanja različitih vrsta sporova.

Troškovi postupka: Kada je riječ o vrijednosti spora, medijacijom su rješavani sporovi različitih vrijednosti. Ipak, rezultati ankete ukazuju na to da je potrebno razmotriti prilagođavanje troškova postupka u sporovima male vrijednosti, sporovima vrijednosti manje od 10.000 KM i sporovima u koji se odnose na nenovčana potraživanja.

Moguće rješenje bi bilo utvrđivanje skale troškova postupka, u odnosu na vrijednost spora, kao što je to utvrđeno zakonima o

sudskim taksama ili advokatskom tarifom. U skladu sa međunarodnim preporukama o medijaciji, kao i zahtjevima stranaka, medijacija treba da ostane najjeftiniji način rješavanja sporova. Potrebno je osigurati da se u sve zakone o sudskim taksama uvede mogućnost povrata takse za stranke koje vode spor pred sudom, a riješe ga u postupku medijacije.

Prednosti medijacije: Evaluacija prve dvije godine redovne primjene medijacije potvrdila je teze koje se uobičajeno vežu za ovaj način rješavanja sporova: da se radi o znatno kraćem, za stranke povoljnijem i jeftinijem načinu rješavanja sporova.

Odgovori stranaka koje su koristile medijaciju pokazali su:

- da je većina medijacija završena u roku od dva sata, a da je postupak uključujući pripremu trajao nekoliko dana ili sedmica. Sve stranke koje su postigle sporazum u postupku medijacije svjedoče da su ostvarile značajnu uštedu vremena.
- da se većina sporazuma postignutih u postupku medijacije poštuju, jer su ih stranke dogovorile u realnim okvirima i u skladu sa vlastitim interesima. Rješenja su trajna i postojana, o čemu svjedoči i činjenica da su stranke i danas zadovoljne njihovih sadržajem (oko 90% stranaka).
- da su ostvarili znatne uštede u novcu u smislu manjih troškova postupka, te bržeg ostvarenja potraživanja;
- da su u velikom broju slučajeva ostale u dobrim odnosima i nastavile međusobnu saradnju, te da ni u jednom slučaju medijacija nije pogoršala odnose stranaka.
- Većina stranaka koje nisu postigle sporazum u postupku medijacije ili nisu koristile medijaciju, do danas nije riješila spor.

Može se zaključiti da je medijacija ostvarila svrhu kada je riječ o prednostima koje od ovog postupka imaju stranke, te da ove argumente treba koristiti u njenoj daljoj promociji. Drugi cilj uvođenja medijacije koji se ogleda u podršci rasterećenju sudova, još uvijek nije ostvaren s obzirom na relativno mali broj predmeta u kojima je korištena medijacija. Za ostvarenje

ovog cilja, osim angažmana Udruženja medijatora, neophodan je angažman sudova, advokata, kao i institucija koje donose odluke u oblasti pravosuđa, te finansijska podrška.

e) Prihvaćenost medijacije: Medijacija još uvijek nije dovoljno prihvaćen način rješavanja sporova u Bosni i Hercegovini. Anketirane stranke svjedoče o otporu u dijelu advokatske zajednice, kao i primjerima da su se razilazili u mišljenjima sa advokatima želeći da prihvate medijaciju. Kada je riječ o prisustvu advokata u postupcima medijacije, dio advokata podržava i preporučuje strankama ovaj vid rješavanja sporova, o čemu govori i činjenica da ti advokati često zastupaju stranke u postupku medijacije.

Stranke svjedoče i o tome da nisu svi sudovi i sudije u jednakoj mjeri prihvatile medijaciju, te da ne informišu dovoljno stranke o prednostima ovog postupka.

Kada je riječ o prihvaćenosti u široj javnosti, stranke smatraju da je potrebna intenzivnija promocija, kao i edukacija prilagođena različitim ciljnim grupama, koje su potencijalni korisnici medijacije.

Ohrabrujuća je pojava predmeta koji se rješavaju medijacijom prije sudskog postupka, kao i korištenje klauzule o rješavanju sporova medijacijom u poslovnim i drugim ugovorima.

f) Održivost medijacije: S obzirom na stvoren zakonski okvir, pravila i procedure, može se zaključiti da postoje uslovi za održivost i dalji razvoj medijacije u smislu javnih politika. Osim zakona, usvojene su i Strategija reforme sektora pravde u Bosni i Hercegovini za period 2008. – 2012. godine, te Akcioni plan za razvoj medijacije, koji predviđaju korake za razvoj ovog načina rješavanja sporova. Institucije u oblasti pravosuđa takođe pozitivno gledaju na razvoj medijacije, iako su njihova očekivanja da bi broj predmeta koji se rješava u ovom postupku trebalo da bude veći.

U institucionalnom smislu, razvoj i održivost podržava Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini i medijatori upisani u Registar medijatora. Uspostavljena struktura efikasna je i dovoljna za sadašnji priliv predmeta, a postoji interes među polaznicima obuke i za registraciju novih medijatora. Najveći broj stranaka zadovoljan je načinom na koji se provodi priprema i sam postupak medijacije. Potreban je veći broj nosilaca aktivnosti promocije medijacije iz svih institucija i organizacija u oblasti pravosuđa. Sudovi, a posebno Osnovni sud Banja Luka i Općinski sud Sarajevo, pružaju podršku ustupajući prostor za održavanje medijacija, te u upućivanju stranaka u postupak medijacije. Ovim inicijativama se od 2008. godine pridružuju i drugi sudovi.

U finansijskom smislu, Udruženje medijatora trenutno pokriva polovinu svojih troškova iz sredstava prikupljenih vlastitim aktivnostima, ali postoji i potreba za dodatnim sredstvima koja se za sada ostvaruju iz donatorskih fondova. U narednom periodu neophodna bi bila finansijska podrška domaćih institucija, o čemu postoje nagovještaji kroz usvojene strateške dokumente.

HRONOLOŠKI PREGLED RAZVOJA MEDIJACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

2009.	Novi Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, ujednačen sa procedurama u zakonima entiteta i Bosne i Hercegovine
2007.	Upis u registar prvih medijatora i redovna primjena medijacije
2006.	Pravilnici, etički kodeks i obrasci Udruženja medijatora u Bosni i Hercegovini
2005.	Zakon o prenošenju poslova medijacije na udruženje medijatora Pilot projekat uvođenja medijacije u predmetima Općinskog suda Sarajevo
2004.	Zakon o postupku medijacije Pilot projekat uvođenja medijacije u predmetima Osnovnog suda Banja Luka Izrada programa obuke o medijaciji Udruženja medijatora u Bosni i Hercegovini
2003.	Izmjene procesnih zakona
2002.	Osnivanje Udruženja medijatora u Bosni i Hercegovini Pravilnik o postupku posredovanja primjena posredovanja u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine
do 2002.	Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine uvodi obavezno posredovanje Nevladine organizacije medijaciju primjenjuju u programima pomirenja u poslijeratnom društvu, provodi se obuka o mirnom rješavanju sukoba ²³

²³ Postupke medijacije i posredovanja nevladine organizacije neformalno nastavljaju primjenjivati i kasnije, a pojedine organizacije, kao i državne institucije primjenjuju ih i u redovnim internim postupcima rješavanja sporova, pod nazivima medijacija, posredovanje, mirenje i td. Ovi postupci ne odgovaraju nužno postupku medijacije koji je predmet ove publikacije.

OD SPORA DO DOGOVORA

Evaluacija dvije godine redovne primjene medijacije
u Bosni i Hercegovini

Pripremile:

Isla Patterson
Amela Bašić Tomić
Aleksandar Živanović
Hazima Ćatić
Nermína Kapičić

Izdavači:

Udruženje medijatora u Bosni i Hercegovini
Kanadski projekat reforme pravosuđa Kanada – Bosna i
Hercegovina

Grafički dizajn:

Maja Ilić

Štampa:

Grafid Banja Luka

Priručnik je realiziran uz podršku Kanada-BiH Projekta pravosudne reforme (JRP) koji finansira Kanadska Vlada putem Kanadske agencije za međunarodni razvoj (CIDA), a implementira Konzorcijum Genivar-Univerzitet Ottawa.

od spora do dogovora